

Összeállító: KNEZT ANNYI
Összeállítás ideje: 1975.

TART.: VÖRSI GAZDÁLKODÁSI
ÉRTÉKELÉSI
VISELETI
TÉNYKÖVETÉSI ADATOK

16 lap

Földrajzi mutató: VÖRS

Számkutató:
X
I
XIV
XIX, A, H

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Leltakarás

Átvezetve az Egyszerűsített LTK. 2909-es tételétől

11/30/5

A Vörsei plébánia anyakönyvei alapján végzett vizsgálatok.

A plébániához tartozó községek a XVIII-XIX. században: Vörs, Balatonberény, Balatonszentgyörgy, Hollád, Tikos, Főnyed, Bottyán p., Dióspusztá.

Keresztnevek gyakorisága

1757-ben Katalin 11, Erzsébet 7, Éva 5, Anna 4, Teréz 2, Julianna 2, Marianna 1, Judit 1, Mihály 6, István 6, Márton 5, János 4, Pál 4, József 4, György 4, László 3, Ferenc 2, Iván 2, Kristóf 1, Imre 1, Jákob 1, Ádám 1.

Endogámia - exogámia aránya

1810-13 között 49 házasságkötésnél más faluból hozott feleséget a legény, 63 esetben, saját helységéből választott, 11 helység állt házassági kapcsolatban.

Vörsei vőlegény 12 esetben máshonnan nősült /1. Berény, 2 Szentgyörgy, 1 Bottyánpuszta, 1 Tikos, 1 Sámson, 1 Főnyed, 2 Sávoly, 3 Hollád,/

menyasszony 2, /1 esetben Holládra, 1 Szentgyörgyre ment/
mindkettő vörsei 17 esetben,

Holládi vőlegény 6 esetben választott máshonnan menyasszonyt /Vörs 1, Tikos 1, Balatonujlak 1, Bottyán 1, B.berény 1, Sávoly 1./

menyasszony 8 esetben más faluból kapott vőlegényt /3 Vörs, 1 Főnyed, 2 Berény, 1 Tikos, 1 Kéthely/

7 esetben mindkettő holládi.

Berényi vőlegény 14 esetben máshonnan hozott feleséget /6 Szentgyörgy, 2. B.ujlak, 2 Keresztur, 2 Hollád, 2 Bottyán/

menyasszony 5 esetben kapott máshonnan férjet / 1 Vörs, 1 Hollád, 1 B.keresztur, 1.B.szentgyörgy, 1 Kéthely/
mindkettő berényi 18 esetben.

B.szentgyörgyi vőlegény 6 esetben máshonnan nősült /1 Berény, 1 Tikos, 2 Hollád, 1 Ujmajor, 1 Vörs/

menyasszony 11 esetben kapott máshonnan férjet /2 Vörs, 6 Berény, 1 Keresztur, 1 Tikos, 1 Sámson./

11 esetben mindkettő.

Tikosí vőlegény más faluból nősült 3 esetben /B.szentgyörgy 1,
Hollád 1, Ujmajor 1./
menyasszony máshonnan kapott férjet 4 esetben /Vörs 1, Hol-
lád 1, Sámson 1, B.szentgyörgy 1./
7 esetben mindkettő tikosi.

Főnyedi vőlegény más faluból nősült 1 esetben /Hollád 1./
menyasszony máshonnan kapott férjet 2 esetben /Vörs 1, Sá-
voly 1./
mindkettő 1 esetben főnyedi

B.kereszturi vőlegény más faluból nősült 2 esetben /Berény 1, Bottyán
1/
menyasszony máshonnan kapott férjet 1 esetben /Berény 1./

sámsoni vőlegény más faluból nősült 2 esetben /Tikos 1, B.szent-
györgy 1./
menyasszony máshonnan kapott férjet 1 esetben /Vörs 1./

sávolyi vőlegény más faluból nősült 1 esetben /Főnyed 1./
menyasszony máshonnan kapott férjet 2 esetben /Vörs 1, Hol-
lád 1./

Kéthelyi vőlegény más faluból nősült 2 esetben /Hollád 1, B.berény 1./

Ujmajori vőlegény más faluból nősült 2 esetben
menyasszony máshonnan kapott férjet 2 esetben /Tikos 1,
B.szentgyörgy 1./

1853-55-ben 52 házasságnál különböző faluból valók a házasok, 27 pe-
dig azonos községből valók. Mindegyik községben előtérbe kerülnek az
idegenben kötött házasságok. Kivétel Vörs, ahol 18 esetben mind a
menyasszony, mind a vőlegény vörsei és 13 esetben kül faluból valók.
32 község állt egymással házasság-kapcsolatban.

Két év alatt a vörsei anyakönyv bejegyzése szerint:

Berényi vőlegény 9 esetben más falusi leányt vett el. /Tikos 1, Két-
hely 1, Szentgyörgy 3, Főnyed 1, Vörs 3./
menyasszony 15 esetben más falusi fiúhoz ment /Berényi 4,
Szentgyörgy 2, Vörs 1, Keresztur 4, Orda 1, Marcali 1/
5 esetben mindkettő berényi

Vörsei vőlegény 4 esetben vett el másfalusi lányt /Nemesvid 1, Berény 1,
Bottyán 1, Szentgyörgy 1./

menyasszony 9 esetben ment el más faluból való fiúhoz /Berény 3,
Kéthely 1, Szentgyörgy 1, Sámson 1, Bottyán 1,
Keresztur 1, Főnyed 1, Mesztegnyó 1./

Mindkettő vörsei 17 esetben.

Szentgyörgyi vőlegény másfalusi lányt vett el 3 esetben /Berény 2,
Főnyed 1./

menyasszony másfalusi fiúhoz ment 13 esetben./Berény 3,
Vörs 1, Bottyán 1, Főnyed 2, Sámson 1, Sávoly 1,
B.ujlak 1, Ujfalu 1, Fehéregyház 1./

mindkettő Szentgyörgyi 1 esetben.

Holládi vőlegény 1 alkalommal vett el más faluból lányt /Tikos 1./

menyasszony 4 alkalommal ment más faluból való fiúhoz

/Főnyed 1, Tikos 1, B.ujlak 1, Marcali 1./

mindkettő holládi 2 esetben.

Főnyedi vőlegény 7 alkalommal vett el más faluból lányt /Szentgyörgy 2,

Hollád 1, Tikos 3, Vörs 1./

menyasszony 3 alkalommal ment másfalusi legényhez

hogy mindkettő főnyedi lenne, arra nincs adat.

Bottyáni vőlegény 3 alkalommal vett más helységből el lányt /Szent-
györgy 2, Vörs 1./

menyasszony 1 alkalommal ment másfalusi legényhez /Vörs/

Tikosi vőlegény 1 esetben vett el másfalusi lányt /Hollád 1./

menyasszony 7 esetben ment más falusi fiúhoz /Berény 1, Hollád 1,

Főnyed 3, Gadány 1, Gári 1./

mindkettő tikosi 2 esetben.

Kéthelyi vőlegény 6 alkalommal nősült máshonnan /Berény 4, Főnyed 1,
Vörs 1./

B.ujlaki vőlegény 3 alkalommal vett el máshonnan lányt /Szentgyörgy 1,
Bottyán 1, Hollád 1./

Kereszturi vőlegény 5 alkalommal vett el másfalusi lányt /Vörs 1,

Berény 4./

sámsoni vőlegény	1	esetben	vett	el	más	faluból	lányt	/Vörs 1./
Marcali	"	2	"	"	"	"	"	/Hollád, Berény/
Sümegei	"	1	"	"	"	"	"	/Szentgyörgy/
Mesztegnői	"	1	"	"	"	"	"	/Vörs/
Gadányi	"	1	"	"	"	"	"	/Tikos/
Ordai	"	1	"	"	"	"	"	/Berény/
Uj-falui	"	1	"	"	"	"	"	/Szentgyörgy/
/Sopron m./	"	1	"	"	"	"	"	/Tikos/
Sári	"	1	"	"	"	"	"	/Szentgyörgy/
Fehéregyházi	"	1	"	"	"	"	"	/Szentgyörgy/

Ugy tűnik az esetek nagyobb többségében, ott volt az esküvő, ahova egyházi beosztás szerint a menyasszony tartozott, ezt mutatják a kéthelyi, balatonujlaki, kereszturi, sámsoni, marcali, sümegei, mesztegnői, gadányi, ordai, ujfalui, sári, fehéregyházi származású vőlegények vörsi esküvői.

A szülők neveinél tüntették fel a származást, így még néhány községgel ki lehet egészíteni a házassági kapcsolatok körét, 8 községgel: Alsópáhok, Somogyfajsz, Pacsa, Üreglak, Zalaapáti, Horvátatád, Fehéregyház, Nemesvid.

E távolabbi községek azonban többnyire nem paraszti származású egyének házassága révén kerültek kapcsolatba Vörs környékével.

Zalaapáti mellett a foglalkozás feltüntetése "servi" Üreglaknál ludi magister, Fehéregyházánál egyszer civis, egyszer ancilla, Mesztegnőnél bognár, Horvátatádnál téglás, Marcalinál civis és servus.

A házassági anyakönyvekből figyelemmel kísérhető a házasságkötések időpontjai.

1812-ben januárban 8, februárban 14, májusban 1, júniusban 1, júliusban 1, augusztusban 1, novemberben 2 a házasságkötés.

1813-ban januárban 10, februárban 14, májusban 2.

Halotti anyakönyvek tanulmányai

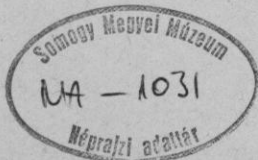
1853-tól néztük a halál okainak feltüntetését phrenesis bejegyzés a leggyakoribb.

Ezenkívül: febris /láz/; febris nervosa /idegláz/
 corrosio tabes
 communis apopletes
 punctio hydrofis

1854-ben idegláz
maralhus senilis
angina

1855-ben kolerában Vörsön 167, Berényben 94, Bottyánban 3,
Szentgyörgyön 16, Holládön 33-an haltak meg.

Vörsön és Berényben elég rossz az ivóvíz, valószínűleg ez terjesztette a betegséget.

V ő r e gazdaságára adatok a plébánián

1843. Németh János horvátkuti mesterrel való szerződésből:

"Fizetése negyed rész /p.mérő/ rozs, 7 krajcár lélekpénz, ideért-
vén a félpárokat, akik csak felét tartoznak neki adni.

Harangozási kéve, szokás szerint kiadatik minden holddal egy kéve.

Egy hold őszi alá való földjét háromszor megszántjuk, kukoricás
kertjét pedig és a halászkok szigetjében lévő földjét annak üdejé-
ben a háznál lévő rétjeinek előfűjét lekasználjuk, a gyűjtést a
Mester ur vállalja magára.

Temetésért 7 kr., nappali szoltározás, 7 kr. ha pedig éjjel is
szoltározás, bucsuztatással együtt 36 kr.

Tiszifa esztendőnként 75 szekér. Helybeli adózó embernek, úgy azok
családjeinek /?/ istoria irás 15 kr.

Minden szőlőgazdától 4 itce mustot.

Gyermek olvasásért kánonként 15 kr. az íróktul 24 kr., akik gabo-
nát nem ad, az dupláját fizeti.

Gyerekek fűtéskor délelőtt is délután is 1-1 darabot.

Ádventbe iskolás gyerekeknek 1 font gyertya.

Kövér János: Sequitur Historia Pa-
rochia Vörsensi. Vörsi plébánia
irattára.

Gazdálkodással kapcsolatos adatok.

Kukorica termesztés

Czeffel György 1752. plébánossal kapcsolatos bejegyzés: Kukoricás papnak hívták, mert egy asszonnyal kapcsolatban 2 köből kukoricában fogadott, ezt megfizette....."

46.o. Bejegyzések árakkal, időjárással kapcsolatban:

1810. Árak: "1 pár csizma 45 ft, egy kalap 45 ft, egy öreg szűr 60-80 ft., egy kila rozs 50-60 ft, egy kila buza 70-80 fo, egy pár csirke 6-8 fo, egy hizott lud 18-20 fo, egy tehén 5-600 fo, egy pár gőből ökör 4-5000 Ft.

A kőröshegyi zsidó, kinek felesége Pünkösd táján szült, 100 Ft.-ot adott egy hizott ludért, melyet egy asszony véletlen hizlalt."

1811. Meleg esztendő, sok bor

1812. sok és jó bor

1813. "Hideg, sovány és kevés berral való év."

1816. "Éhséges, drága esztendő, rozs 30-40, búza 40-60 ft. kilója váltóban. A kukorica elfogyott.

1817-19. Nedves esztendők, jó bor.

1821. siótorok elzárása, Vörs környékén tele volt vízzel a berek.

1822. száraz év. "Hires bor". Bari hegyet viszont elverte a jég.

1823. Jó boros év.

1827. Jó voros év, Bari hegyen a jég elveri a szőlőt.

1828. plébániaház épül

1830. Nagy tél, rossz rozstermés, kukoricával rakták el a kárvallott földeket, így a rozs ára sem ment föllebb 8-9 for.-nál egy kiláé.

1831. sok eső, aratáskor elrohadt a gabona, Kolerajárvány Kilitiben kezdődött, megtiltották a halétel fogyasztását, Vörsön 3 hétig le volt láncolva minden csónak. Ha Keszthelyre vittek halat árulni, földöntötték a szekeret.

1834. Szentpálkor virágzott a mandola és kajszibarack. Őszivetést és szőlőt kivéve a többiből semmisse lett. Szárazság -a szőlő ösz= szesült - "ugy öszefonnyadt, mintha kemencében aszalták volna." A zab magvát se adta, káposzta, nagy drágaság lett. Kolompér a vi-selt földön egy-két melencével egy holdon csak akkora mint egy dió.

A vörsei k szerződése Németh János horvátkuti Mesterrel

Fizetése negyed rész /p.mérő/ része, 7 krajcár lélek-pénze, ide értvén a akik csak felét tartoznak adni.

Harangozási kéve szokás szerinti kiadatik, minden holddal egy kéve.

Egy hold őszi alá való földjét egy kenderföldjét háromszor megszántjuk, kukoricás kertjét pedig és a Halászkok szigetjében lévő földjét annak üdejében a háznál lévő rétjeinek előfűjét lekaszáljuk, a gyűjtést a Mester Ur vállalja magára.

Temetésért 7 kr. ha pedig éjjel is szoltározás becsuztatással együtt 36 kr.

Tuzifa egztendónként 15 szekér.

Helybeli adózó embernek egy azok cselédjeinek az istoria /?/ irás 15 kr.

..... 12 ft. folyó pénzben.

Minden szőlősgazdától 4 itce mustot.

Gyermek olvasásáért kánononként, 15 kr.

Az íróktul 24 kr, aki gabonát nem ad, az a dupláját fizeti.

Gyerekek fűtéskor délelőtt, délután is egy-egy db. fa.

Ádventbe iskolás gyermekeknek 1 font gyertya.

1843

Vörsei plébánia irattára.

/senki se tudta aláírni/

V ö r s - n é p i é p i t k e z é s e megfigyelések alapján

Az egykori gyönyörű talpasházakból már csak egy áll, egy-két gerendája hiányzik csupán a Dózsa u.17.sz. lakatlannak tűnő ház. Széles telken helyezkedik el, a lakóház mögött pár méterrel nádas-istállóajtó helyezkedik el. A telken van egy kut, melynek sem ke-reke, sem ágasa, hanem kampó van benne a vödör kiemelésére. Ugyan-ilyen kutat lehet szemben is látni az egyik telken.

A lakóház maga L-alakú pitaros, szoba, konyha, kamrás, a kam-ra kiér a pitar széléig. Keresztmestergerendás megoldású. Konyha-ajtója két részes, a szobai ajtó burításos, eredeti a kamraajtó is. A szobán 3, a kamrán egy ablak, 60 x 50 cm.-esek. Egyszóval a nyi-lászárók eredetiek. A pitaroszlopokból 4 faragott megvan. Előli a gerendák vízszintes doronggal össze lehettek kötve, mert helyük megvan, az utcai és udvari szinten egy-egy gerenda hiányzik. A te-tő nádfedéses, az utcai homlokzat deszkázott.

Több csucsfalas, nádfedéses lakóház található még a község-ben, tömésfalasak. Előfordul pl. a Dózsa utca elején két gazdasá-gi épületnél is látható, hogy a téglalapban kődarabok vannak 20-30 cm.-es vastagságban egymásra falazva.

Eredeti formájában áll még az Alkotmány u.35.-ben a volt pász-torház nádas fedése egészen új.

Az Alkotmány u.54.sz. lakóház homlokzata barokkos kiképzésű csucsfalás.

Az Ady utcában néhány telken több lakóház nyomai láthatók. Pl. Ady u.25.sz.telken a telek két oldalán két lakóház, a jobboldali valószínűleg kamrából átalakított. A két lakóház udvari nyílászárói egymás felé néznek.

A gazdasági épületek között még sok a tömésfalu, többnyire né-hány méterrel hátrább a lakóház vonalában vannak. A tetejük általá-ban sátoztetős, mint Balatonszentgyörgyön és nádas, gerincénél fo-nás van.

A Béke utcában is van néhány háromosztatu nádfedős ház, egy-két gémeskut is.

Adatközlő: Kövér János: Vörsei plébánia története
1820-35.

Gyűjtő: dr. Knézy Judit

Vörsei templom építése

Követ: Bari hegy /Hollád fölött/

Páhokról /Festetich birtok/

Kámán hegyoldali puszta szőlőből /Szentgyörgy/

Berényi partok alatt is volt kő /a vm.hordatta oda?/

Vörsein a Pogány-szigeten is volt kő, engedélyt kértek a régi épület köveinek elhordására, de F. grófnő nem engedélyezte.

Fát: Szabari erdőből

Deszkát: Domboruról a Dráva mellől hozattak.

Téglát: az uradalom adott.

A régi templom téglafalu, faszindelyes volt "fája elért Hegedős József bíró házának tsurgása alatt" 4 öl, H: 6öl, Sz.: 2 öl;

Két harangja a templom előtt falában. Volt benne egy "pénteles Szűz Mária képe". Paraszt lámpással világítottak az átmeneti időben.

2909

11/30/11

Kövér János: Historia domusából
Vörs, plébánia.

1820. Templomépítéskor

A kőművesek jóltartásáról ir.

Főtt és sült húst egy alkalommal 12-20 fontot vett a pap, bort kaptak, rétest sütöttek a hivek nekik. Egész kis lakodalom volt. A pallér hegedült, a pap flótázott. A kőművesek messziről jöttek, ezért kellett őket kosztolni is.

2909

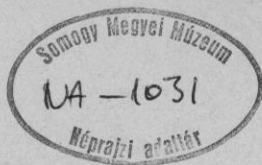
11/30/12

Kövér János, vörsei pléb-
bánya tér ténete, 1820.

szőlőbeli pinceépitkezés

Barihegyi kőfejtésnél, mikor a vörsei templomhoz bányászták a pap és a hívei a követ, egy kő bedöntötte egy asszony pincéjének falát "mert csak fonyás és sározás volt." Két ízben is ír erről, mert kétszer is megtörtént.

2909

H/30/13

NA-1031

Halotti anyakönyv Vörösn a plébánián

1820. Vadászház megléte B. szentgyörgyön

"Antonius Bojtor vir Anna Ladányi 32 annos Catholicus, pallerius,
murarius Keszthelyiensis, cum alio Sudali murario sed cuius nomen
nescitur, apud Jagerház in Dios, dum ex puteo 13 orgias profundo
aguas in aedificationis usus haurire vellent, ad aere corrupto
suffocati sunt, unus post alium, prope Szentgyörgy"

2909

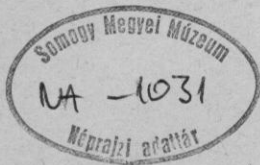
11/30/14

Kövér János: Székvárosi Historia Pa-
rochia Vörségi 1820-35.

Temetkezés a templom körül XVIII.sz. végéig

32.o. 1820. "Ástuk már a mészgödört, hol temérdek holt csontokat
találtunk bagol süveggel s.at. /mert régenten a
Templomok körül vótak a temetők, és csak József csá-
szár tiltotta el."

2909

11/30/15

Kövér János Sequitur Historia Pa-
rochia Vörseusi 1820-35.

Kézirat a vörsei parokián.

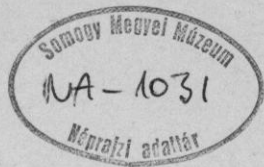
Viséletadatok:

Posztó tarisznya: 1778. Gelencsér Mihály pappal kapcsolatban
"emlegetik a vörseiek, hogy sokszor kiment a hegy-
re posztó tarisznyával és tsutorával".

1820. Bagó süveg: XVIII. sz. közepéig viselték. 32. lap. "Ástuk már a
mészgödrt, hol temérdek holt csontokat találtunk
bagol süveggel s. at. /mert régenten a Templomok
körül vótak a temetők, és csak József császár
tiltotta el."

Viséletdarabok ára 1810: 1 pár csizma 45 Ft, egy kalap 45 F, egy
öregszür 60-80 Ft.

2909

11/30/16

Segvitur Historia Parochia
Vörsengi /Kövér János írása/

3.o. Paszita kereszteléskor

1720. Pomániczki János feljegyzéséből írja Kövér János lelkész
"Ezen örvendezők számára készült osztán a Paszita, vagy is az
örvendező lakodalom, a minek itt már csak a neve van, de az öreg
Tsinyátt György sokszor emlegette."

Vörsei plébánia irattára